

5. Європейський суд з прав людини. Право на правничу допомогу та конфіденційність. HUDOC. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

6. Судова влада України. Офіційні повідомлення про роботу судів під час війни. <https://court.gov.ua>

7. Координаційний центр БВПД. Офіційні звіти та статистика. URL: <https://legalaid.gov.ua>

8. International Bar Association. Reports on risks faced by lawyers in conflict zones. URL: <https://www.ibanet.org>

Чернюк Маріна Віталіївна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Д'яченко Марія Максимівна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник:

Степанова Ганна Миколаївна

професор кафедри кримінальної юстиції навчально наукового інституту права та психології НАВС,

кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО І ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА

Модернізація правової системи України, що є невід'ємною частиною євроінтеграційного курсу, вимагає ефективного вирішення проблеми перевантаженості судів та підвищення якості доступу до правосуддя. У цьому контексті альтернативні способи вирішення спорів (АВС) (англ. ADR – Alternative Dispute Resolution) набувають стратегічного значення, оскільки вони пропонують позасудові механізми, які є швидшими, менш витратними та орієнтованими на взаємні інтереси сторін.

Ключовим інструментом АВС є медіація - позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Законодавче закріплення медіації в Україні відбулося із прийняттям Закону України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 р., що визначило її правові засади та принципи.

Мета цієї тези – проаналізувати теоретичні основи медіації, її переваги над судовим розглядом та визначити основні виклики, пов'язані з імплементацією інституту в національну правову практику.

На відміну від арбітражу (де третя сторона приймає обов'язкове рішення) та переговорів (де третя сторона відсутня), медіація ґрунтується на фасилітативній ролі медіатора, який допомагає сторонам дійти до власного взаємовигідного рішення.

Ключові принципи медіації, що відрізняють її від судочинства:

1. Добровільність: Участь сторін у процедурі та прийняття ними рішення є виключно добровільним.

2. Конфіденційність: Уся інформація, отримана в процесі, є конфіденційною та не може бути використана як доказ у суді, що заохочує сторони до відкритості.

3. Нейтральність та незалежність медіатора: Медіатор не має права займати позицію однієї зі сторін, забезпечуючи неупередженість процесу.

4. Орієнтація на інтереси: Основна увага приділяється не питанням правової вини чи фактам, а реальним інтересам та потребам сторін, що дає змогу знайти рішення.

У практиці медіації застосовуються різні моделі, зокрема: фасилітативна (фокус на комунікації та самостійності сторін), оціночна (медіатор може надавати правову оцінку) та трансформативна (фокус на покращенні відносин та взаємному визнанні). Таке різноманіття забезпечує застосовність медіації у цивільних, сімейних, трудових та кримінальних правовідносинах (відновне правосуддя).

Успіх медіації залежить від комунікативних навичок медіатора, який виступає як фасилітатор, що допомагає сторонам подолати емоційні бар'єри:

Активне слухання: Медіатор не просто слухає, а демонструє це за допомогою вербальних та невербальних засобів, підтверджуючи, що він зрозумів позицію сторін. Це є ключем до побудови довіри.

Рефреймінг (Переформулювання): Це інструмент для зниження рівня агресії. Медіатор бере негативне, звинувачувальне висловлювання сторони і переформулює його у нейтральне висловлювання, орієнтоване на потреби чи інтереси. *Наприклад:* Висловлювання сторони: «Він навмисне зірвав терміни, щоб мені нашкодити!»; Рефреймінг медіатора: «Ви стурбовані тим, що відсутність поставок вплинула на виконання Ваших зобов'язань?»

Підведення підсумків: Регулярне підсумовування досягнутих домовленостей допомагає зафіксувати прогрес і запобігти поверненню до старих конфліктів.

Медіація у контексті відновлення країни Вплив збройного конфлікту створює нові, унікальні виклики та сфери застосування для АВС:

Вирішення спорів, пов'язаних з відбудовою: Медіація може застосовуватися для швидкого врегулювання будівельних спорів, суперечок про

право власності та оренди, які виникнуть у процесі післявоєнного відновлення інфраструктури, що критично важливо для залучення інвестицій.

Суспільна медіація та примирення: Медіація може вийти за рамки правових спорів, застосовуючись для вирішення громадських конфліктів, що виникли внаслідок внутрішнього переміщення осіб, травми чи соціальної напруги. Тут особливо цінною стає трансформативна модель.

Економічна ефективність АВС є беззаперечною. Медіація забезпечує значне скорочення витрат на судовий збір та юридичні послуги, а також суттєво економить час. Високий рівень добровільного виконання медіаційних угод (до 90% у міжнародній практиці) пояснюється тим, що рішення є спільно виробленим, що сприяє його довгостроковій стабільності та збереженню ділових/особистих відносин.

Правова інтеграція медіації в судовий процес в Україні зводиться до двох основних аспектів:

1. Процесуальні можливості: Суд має право відкласти розгляд справи, якщо сторони бажають врегулювати спір за участю медіатора (фактично, надаючи час на направлення судом до медіації).

2. Виконавча сила: Медіаційна угода, укладена поза судом, має силу лише цивільно-правового договору. Надання їй примусової виконавчої сили можливе лише через затвердження судом як мирової угоди.

Головним викликом для інституту медіації в Україні є відсутність простого та ефективного позасудового механізму примусового виконання медіаційних угод. Це знижує її привабливість для бізнесу, оскільки правові гарантії виконання є недостатніми. У цьому контексті актуалізується потреба в адаптації законодавства до положень європейської Директиви 2008/52/ЄС.

На міжнародному рівні це питання вирішується через Сінгапурську конвенцію ООН про міжнародні мирові угоди (2019 р.), яка забезпечує уніфікований механізм виконання міжнародних медіаційних угод. Ратифікація цієї конвенції є стратегічно важливою для України, оскільки посилить довіру іноземних інвесторів до української системи АВС.

Інші проблеми включають: низький рівень правової обізнаності громадян та юристів щодо переваг медіації та відсутність законодавчого закріплення обов'язкової медіації для окремих категорій спорів, що уповільнює її масове впровадження.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про медіацію» від 16 лист. 2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20>.
2. Цувіна Т.А. Національні механізми виконання угод за результатами медіації: чинна регламентація та напрями реформування. *Problems of legality*. 2022. № 158. С. 115-120. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/download/264998/262230/614000>.
3. Подковенко Т. Моделі медіації та механізм її здійснення. 2020. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41471/1/Подковенко.pdf>.

4. Про альтернативне вирішення спорів (АВС). *Український центр медіації (UCM)*. URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/korysna-informatsiia/pro-alternatyvne-vyrishennia-sporiv>

5. Альтернативні способи вирішення спорів: теоретичні та практичні аспекти Ю. О. Фідря 2024. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/320323/310906>

Жеруль Анастасія Сергіївна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник:

Щерба Вікторія Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового інституту права та психології НАВС

ЦИФРОВІ ЗЛОЧИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КІБЕРЗЛОЧИНІВ

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України суттєво трансформувала природу кіберзагроз та способи вчинення цифрових злочинів. Кіберпростір став повноцінним театром бойових дій, що істотно ускладнює кваліфікацію кіберзлочинів та висуває нові вимоги до кримінально-правової оцінки таких посягань.

Одним із ключових елементів кваліфікації цифрових злочинів є встановлення характеру несанкціонованого доступу. Відповідно до положень Конвенції про кіберзлочинність кожна сторона вживатиме таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для встановлення як кримінальних правопорушень умисного доступу до всієї комп'ютерної системи або її частини без права на те [3,ст.4].

Національне законодавство України повністю кореспондує цим стандартам. Так, ст. 361 Кримінального кодексу України (далі КК України) визначає, що кримінальним правопорушенням є несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж [1].

Стаття 362 КК України прямо зазначає, що кримінально караним є несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї. А ст. 363 КК України встановлює відповідальність за порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється [1].